

Kto ma problem?

Rasizm z perspektywy lokalnej

KATARZYNA PAWLIK, MARCIN STARNAWSKI

„Masz problem?” – te słowa często są kierowane przez rasistów i ksenofobów do osób o ciemnym kolorze skóry, mówiących po polsku z obcym akcentem czy ubierających się, zdaniem napastników, „niestandardowo”. Nie jest to jednakże zaczepka całkiem niewinna, jej ciąg dalszy to często atak fizyczny.

„Masz problem?” – to pytanie, które nieraz zadają (czasem na głos, czasem w myślach) osoby poddawane presji uprzedzeń ze strony otoczenia. Choć lubimy nasz polski, nieco zmitologizowany autowizerunek kraju tolerancji, pochodzący z kraju afrykańskiego student tak mówi o pierwszym wrażeniu, jakie miał w kreującym się na „miasto europejskie” Wrocławiu: „Dziwnie. Ludzie patrzą na ciebie chłodno. Widzisz w ich twarzach, że mają z tobą problem”. Pytanie „masz problem?” powinni zadać sobie wszyscy, którym nie jest obca troska o wartości takie, jak równość, demokracja oraz prawo do god-

nego życia bez względu na to, skąd się pochodzi, jak się wygląda, kogo się kocha czy jakim językiem wyraża się swoje myśli i uczucia. Warto osadzić to pytanie w kontekście najbliższego otoczenia – społeczności lokalnej, w której się żyje. Czy tych, którzy mówią inaczej od nas, nie wyglądają jak większość, mają inne paszporty, a czasem skazani są na „nieudokumentowane” życie w ukryciu, gotowi jesteśmy uznać za pełnoprawnych członków naszej lokalnej wspólnoty? „Ukochanej wspólnoty” – by użyć sformułowania afroamerykańskiej feministki, *bell hooks* (właśc. Gloria Jean Watkins, pisownia pseudonimu oryginalna).

21 marca 2011 roku, z okazji Międzynarodowego Dnia Walki z Rasizmem, wrocławskie Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego Nomada zaprezentowało raport zatytułowany „Masz problem?” *Przemoc motywowana nienawiścią we Wrocławiu*. Opracowanie to oparte jest na badaniach terenowych przeprowadzonych we Wrocławiu w drugiej połowie 2010 i na początku 2011 roku w ramach projektu „Sukurs”, wspieranego przez niemiecką Fundację „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” (Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft”). Przedmiotem badań realizowanych przez kilkusobowy zespół działaczek i wolontariuszek Nomady była przemoc motywowana nienawiścią oraz powiązane z tym zjawiskiem doświadczenia mieszkających we Wrocławiu obcokrajowców, członków mniejszości narodowych i etnicznych oraz osób uczestniczących w społeczno-kulturalnych inicjatywach środowiska „alternatywnego” (alterglobalistycznych, feministycznych, ekologicznych czy związanych z subkulturami muzycznymi). Celem badań było stwierdzenie m.in., w jakich okolicznościach i w jakich miejscach we Wrocławiu najczęściej dochodzi do prze-

mocy wynikającej z nienawiści, kim są sprawcy tej przemo-
cy, które grupy są na nią najbardziej narażone oraz w jaki
sposób można im pomóc i jakie działania należy podjąć,
by zapobiec tego typu atakom. Obszerny raport (150 stron)
przedstawia wyniki badań, których swoistym podsumowa-
niem jest lista wyrażonych przez rozmówców i rozmów-
czynie potrzeb, obejmujących zarówno formy pomocy, jak
i kwestie nagłaśniania incydentów rasistowskich i ksenofo-
bicznych, edukowania społeczności lokalnej itd. W rapor-
cie zaprezentowano też działania podejmowane przez Sto-
warzyszenie Nomada zorientowane na pomoc osobom na-
rażonym na przemoc z nienawiści i przeciwdziałanie takim
incydentom. Publikacja zawiera rekomendacje dla instytucji
i organizacji pozarządowych pragnących działać na rzecz
zapobiegania przestępstwom z nienawiści. Obok jakości-
wej analizy blisko 40 wywiadów pogłębionych, raport przed-
stawia dane ilościowe uzyskane od grupy ankietowanych.
Dodatkowego materiału dostarczyła analiza blisko 120 arty-
kułów z prasy lokalnej, na podstawie której omówiono wy-
brane aspekty doświadczeń obcokrajowców oraz mniejszo-
ści narodowych i etnicznych we Wrocławiu. Sporo miejsca
poświęcono także sprawie wrocławskiej manifestacji środo-
wisk nacjonalistycznych z marca 2007 roku, zakończonej
uniewinnieniem przez Sąd Okręgowy osób publicznie pro-
pagujących rasizm i ustrój faszystowski.

Wnioski z badań pozwalają stwierdzić, że „mamy pro-
blem”. Przywoływana w raporcie *Brunatna Księga 1987-2009*
Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” odnotowuje ponad 120 in-
cydentów rasistowskich, antysemickich, homofobicznych,
neonazistowskich itp., jakie w latach 1990-2009 miały miej-
sce we Wrocławiu. O własnych doświadczeniach szczegóło-
wo opowiedzieli w raporcie Nomady wrocławianie pocho-
dzący z Europy, Afryki, Azji i obu Ameryk. Problem mają także
przedstawiciele instytucji powołanych do tego, by rasizm ści-
gać i karać: na początku 2011 roku Prokurator Generalny we-
zwał prokuratury, by „bardziej poważnie” zajęły się ściganiem
przestępstw na tym tle. O nieufności wobec organów ścigania
i braku poczucia sprawiedliwości w polskich sądach również
opowiadają nasi rozmówcy i rozmówczynie.

Więcej o projekcie „Sukurs” i noszącym tę samą nazwę
wrocławskim punkcie pomocy dla osób dyskryminowanych
i poszkodowanych przez sprawców motywowanych uprze-
dzeniami przeczytać można na stronie: www.sukurs.nomada.info.pl. Tam też znajduje się pełny tekst opracowania. ■